

Аннотація

Рассматривается проблема формирования эффективной инфраструктуры рынка животноводческой продукции в Хмельницкой области. Определена модель организации рынка животноводческой продукции и ее инфраструктуры. Выделены составляющие маркетинговой инфраструктуры рынка животноводческой продукции и их функции. Исследованы обеспеченность составляющими маркетинговой инфраструктуры рынка животноводческой продукции в разрезе административных районов Хмельницкой области.

Ключевые слова: рынок животноводческой продукции, маркетинговая инфраструктура, инфраструктурные элементы рынка животноводческой продукции.

Annotation

The problem of the formation of an effective infrastructure of livestock products in the Khmelnytskyi oblast. Model of organization of the market of animal products and its infrastructure. Highlight components of marketing infrastructure of livestock products and their functions. Investigated security components of marketing infrastructure of livestock production in the cut administrative districts of Khmelnytskyi region.

Key words: market livestock production, marketing infrastructure, market infrastructure elements livestock production.

УДК 336.01

**Бидик А.Г.,
к.е.н, доцент,
доцент кафедри фінансів та банківської справи,
Чортківський інститут підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету**

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ЇХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Невід'ємною складовою державної регіональної політики є розвиток сільських територій, спрямований на обов'язкове підвищення рівня й поліпшення умов життя сільського населення через вирішення проблем економічного характеру та формування міцної фінансової основи. Не дивлячись на велику кількість досліджень, все ще не розроблені теоретичні позиції для реалізації соціально-економічного підходу до регіону в цілому і к окремим сільським територіям, зокрема. Останнім часом настала нагальна потреба об'єднання наукових досліджень в єдину систему та узагальнення підходів для вироблення дійового механізму фінансового забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем сталого розвитку сільських територій та їх фінансового забезпечення наведені в наукових працях Бородіної О.М., Маліка М.Й., Дем'яненка М.Я., Саблука П.Т., Лупенка Ю.О., Месель-Веселяка В.Я., Гудзь О.Є, Ігнатенка М.М., Гоголь Т.В., Кириченко А.В., Левченка Н.М., Кобути І.В., Павлова О.І., Прокопи І.В., Юрчишина В.В., Уркевич В.Ю., К.І. Якуби та інших вітчизняних вчених. Аналіз висвітлених результатів наукових досліджень засвідчує доцільність їх продовження в напрямі удосконалення інституційної інфраструктури системи фінансового забезпечення сільських територій.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування необхідності удосконалення інституційної інфраструктури – складового елемента механізму фінансового забезпечення сталого розвитку сільських територій та розробка напрямків поживлення руху фінансових потоків в межах сільських територій за участю удосконаленої інституційної фінансової інфраструктури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тернопільщина є досить специфічним регіоном із певними ресурсними перевагами й водночас доведена історичними обставинами до депресивного стану. Область традиційно вважається аграрно-промисловим регіоном із домінуючим сільським господарством [5]. Валова додана вартість сільського господарства, мисливства, лісового господарства в загальному обсязі валової доданої вартості по області у 2010 році склала 19,4%. У постійних цінах усіма категоріями господарств області було вироблено продукції у 2011 році на 7295,0 млн. грн., в тому числі фермерськими господарствами – на 404,0 млн. грн., господарствами населення – на 4032,6 млн. грн. Частка господарств населення у виробництво продукції сільського господарства

склала 55,3 %, вироблено сільськогосподарської продукції на одну особу 6740 кг. Індекс продукції сільського господарства за усіма категоріями господарств до попереднього року склав 125,2% [7].

За даними головного управління статистики у Тернопільській області, в 2011 році на території області функціонувало 1029 сільськогосподарських підприємств. Серед них питома вага великих підприємств складала 0,4%, середніх – 5,9%, малих підприємств – 93,7%. Фінансові результати діяльності підприємств сільського господарства, мисливства та лісового господарства до оподаткування склали 1007,7 млн. грн. (аналогічний показник попереднього року – 638,4 млн. грн., різниця між ними складала 369,3 млн. грн.) Частка збиткових підприємств даної галузі – 17,6 %, у 2010 році аналогічний показник досягав 28,6%. Проте збільшилася сума втрат збиткових підприємств з 96,9 до 129,1 млн. грн. Рентабельність операційної діяльності сільськогосподарських підприємств складала 18,0%. У порівнянні із попереднім, 2010 роком (20,2%) показник рентабельності зменшився на 2,2%, із 2009 роком (36,1%) – на 18,1%.

Станом на 1 січня 2013 року на території Тернопільської області проживало 1080,4 тис. чоловік, в тому числі міського населення – 474,9, сільського – 605,5 тис. чоловік. Чисельність економічно активного населення на початок 2012 року досягла 483,8 тис. чоловік, усього по області зайнято у всіх сферах економічної діяльності 433,6 тис. чоловік, у тому числі у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві – 134,8 тис. осіб (31,1% до загальної кількості зайнятих). Рівень зайнятості населення до кількості всього населення по області складає 54,6%.

В області залишаються найнижчими в Україні середньомісячна заробітна плата – станом на початок 2012 року вона складала 1871 грн., зарплата працівників сільського господарства, мисливства та лісового господарства – 1606 грн.

Позитивна динаміка сільськогосподарського виробництва створює сприятливе підґрунтя для прискорення розвитку сільських територій. Разом з тим сільські населені пункти мають вкрай недостатню мережу об'єктів соціальної інфраструктури. Кількість дошкільних навчальних закладів області сягає 537 од., з них у сільській місцевості розташовано 436 од., у них нараховується місць – 24887, відповідно у сільській місцевості – 11871; кількість бібліотек – 915, у сільській місцевості – 808; кількість клубних закладів – 923, у сільській місцевості – 869. Слід зауважити, що на протязі останніх років книжковий фонд бібліотек області або не змінився взагалі, або відбулося його зменшення, наприклад, по області книжок і журналів нараховувалося у 1990 році – 12107,5 тис. примірників, у 2000 році – 8593,6 тис. примірників, у 2005 році цей показник склав 8590,6 тис. примірників, а в 2011 році значення даного показника зменшилось до 8152,9 тис. примірників.

Тенденцію видатків місцевих бюджетів Тернопільської області за напрямом «сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство» демонструє таблиця 1.

Таблиця 1

Розмір фінансування на сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство з місцевих бюджетів Тернопільської області [7]

Показник	Рік							
	2008		2009		2010		2011	
	млн. грн.	у відсотках до загальної суми	млн. грн.	у відсотках до загальної суми	млн. грн.	у відсотках до загальної суми	млн. грн.	у відсотках до загальної суми
Доходи	2724189,1	100,0	2886,2	100,0	3508,3	100,0	3995,5	100,0
З них офіційні трансферти	1907933,2	70,0	2055,7	71,2	2530,2	72,1	2921,1	73,1
Видатки, у т.ч.	2659240,6	100,0	2826,1	100,0	3464,6	100,0	4004,3	100,0
Економічна діяльність	153723,6	5,8	87,4	3,1	98,3	2,8	158,6	4,0
У т.ч. сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство	1,4	0,1	1,0	0,0	0,4	0,0	0,6	0,0

*Складено автором за матеріалами Статистичного щорічника Тернопільської області за 2011 рік

Згідно даних табл. 1, з місцевих бюджетів області за даним напрямом фінансування було спрямовано на протязі 2008-2011 років 3 млн. грн. бюджетних коштів, що у відсотках до загальної

суми їх видатків становило лише 0,1 відсотка. Показник фінансування даного бюджетного напрямку лише у 2011 році досяг та перевищив у незначному обсязі докризовий показник 2008 року (158,6 проти 153,7 млн. грн.).

Стан залучення кредитних коштів сільськогосподарськими підприємствами області характеризують такі дані. Величина кредитів, наданих комерційними банками на кінець 2011 року складала 4580 млн. грн., з них було надано кредитів суб'єктам підприємницької діяльності – 2582 млн. грн., в тому числі в сфері сільського господарства, мисливства та лісового господарства – 401 млн. грн. (лише 15,53% від загального обсягу кредитів, наданих суб'єктам підприємницької діяльності у всіх сферах господарювання).

В основний капітал по області було залучено 2629,2 млн. грн., з них у сфері сільського господарства, мисливства та лісового господарства – 550,9 млн. грн. (21,0% від загальної величини інвестицій) [7].

Отже, використовуючи наведені статистичні дані, можемо констатувати, що сьогодні фінансове забезпечення розвитку сільських територій області все ще залишається вкрай мізерним та недостатнім при тому, що суб'єкти та учасники цього процесу розуміють його необхідність, важливість та загальнодержавне значення.

Всі проблеми, що обмежують ефективність фінансування інноваційного розвитку сільських територій мають загальносистемний яскраво виражений характер, який проявляється у відносно низькому рівні фінансового забезпечення не лише в Тернопільській області, а й в Україні.

Спостерігається низька інвестиційна та фінансова спроможність органів місцевого самоврядування щодо вирішення проблем розвитку. Особливо загрозливою є ситуація на рівні територіальних громад. Нині в Україні налічується понад 12 тисяч адміністративно-територіальних одиниць, з них 11,5 тисяч – одиниці базового рівня. Невелика чисельність населення більшості територіальних громад (насамперед це стосується сільських територій, де проживає близько 30% населення України) призводить до їх фінансово-економічної неспроможності, відсутності резервів та ресурсів для власного економічного розвитку. Економічна неспроможність малонаселених територіальних громад сіл, селищ та малих міст позбавляє їх можливостей розвитку як із погляду зростання в них економічної активності, так і з погляду створення ними самостійно нормальних умов життєзабезпечення мешканців [1].

Сьогодні високий агропромисловий потенціал Тернопільської області поєднується із низькими показниками рівня життя населення та недостатньо розвинутою соціальною сферою. Як результат – в межах більшості сільських територій мають місце високий рівень безробіття, низький рівень оплати праці та доходів сільського населення, недостатній розвиток підприємництва, несприятливі демографічні показники, високий рівень забруднення навколишнього середовища, слабе матеріально-технічне та кадрове забезпечення соціальної інфраструктури, зростання міграції економічно активного населення у міста та за кордон.

Сучасна аграрна політика України має функціонувати на фундаменті та в рамках державної регіональної політики. Однією з найбільш важливих загальних функцій регіональної економіки є функція регіонального управління, головним завданням якої є відтворення регіону як соціально-економічної системи.

Регіональний розвиток – це комплексна політика, спрямована на стимулювання зростання або відновлення економіки окремого регіону, укріплення ефективності і конкурентоспроможності бізнесу, створення робочих місць та сприяння сталому розвитку та екологічній безпеці всієї території. Успішність розвитку регіону залежить від місцевого потенціалу в сфері залучення фінансових ресурсів, розвитку продуктивних партнерських відносин в регіоні та ефективного використання наявних можливостей з врахуванням місцевих соціальних, економічних та культурних реалій [4].

Якщо враховувати те, що станом на 1 січня 2012 р. у Тернопільській області нараховувалось усього земель 1382,4 тис. га (100%), з них землі сільськогосподарського призначення займають 1075,9 тис. га, або 77,9%, а також той факт, що більшість населення області проживає в селах (56%), то питання розвитку сільських територій та віднайдення різноманітних можливостей його надійного фінансування особливо актуальне для мешканців даного регіону.

Сталий розвиток сільських територій та його безпосереднє фінансування вимагає наявності злагодженого та ефективно діючого механізму його фінансового забезпечення. Дія такого механізму передбачає проведення комплексу заходів, що поєднують вибір найнеобхідніших напрямів та об'єктів вкладання коштів, форм та можливих джерел їх фінансового забезпечення, підбір потенційних учасників та ефективних інструментів, наявність дійової фінансової інфраструктури, вивчення та застосування прогресивної нормативно-правової, науково-технічної та інформаційної баз для успішної реалізації передбачених стратегічних завдань.

Метою стратегічного управління механізмом фінансового забезпечення є створення надійного потенціалу для сталого, рентабельного, конкурентоспроможного розвитку сільських територій, її основних об'єктів виробничої, соціальної та природоохоронної сфер, суб'єктів підприємства та

населення, збалансованість усіх напрямків територіальних інтересів сьогодні і в довгостроковій перспективі.

Користуючись класифікацією функцій сільських територій, яку запропонував Павлов О.І. [6], їх фінансове забезпечення може проводитись за такими напрямками:

- фінансове забезпечення виробничо-господарської діяльності;
- фінансове забезпечення оздоровчо-рекреаційної (туристичної) діяльності;
- фінансове забезпечення природоохоронної діяльності;
- фінансове забезпечення соціально-демографічної діяльності;
- фінансове забезпечення культурних потреб населення.

Практичне застосування механізму фінансового забезпечення ускладнюється масштабністю та складністю його загального об'єкта – сільської території, потенційною множинністю та рухом вхідних і вихідних фінансових потоків, які мають бути узгоджені між собою, забезпечувати можливість безперервного відтворення виробництва на селі, ефективно використовувати наявні грошові фонди, залучені у фінансування кошти, стимулювати суб'єктів до самозабезпечення та самофінансування, створювати надійну фінансову базу для довгострокового поступового розвитку сільської території.

Сучасними викликами для розвитку сільської місцевості є необхідність зменшення частки прямого забезпечення регіонів із Державного бюджету та застосування нових інструментів фінансування регіонального розвитку. Особливо існуючі проблеми фінансового забезпечення загострила світова економічна криза 2008-2011 років, наслідки якої ще довго буде відчувати Україна.

Враховуючи обмеженість коштів бюджетної системи на розвиток сільських територій, необхідно розробляти нетрадиційні ринкові джерела фінансування даного напрямку суспільної діяльності для максимального наближення рівнів життя сільського та міського населення за допомогою розвинутої фінансової інфраструктури, що виступає важливою складовою механізму фінансового забезпечення розбудови сільських територій.

На думку Боді Єві та Мертона Роберта, «еволюція інфраструктури фінансової системи є основним критерієм для розуміння механізму економічного розвитку країни» [2].

За словами вітчизняного науковця Федосова В.М., надійне функціонування фінансової інфраструктури засновується на узгодженості трьох передумов. По-перше, на розробці і запровадженні механізмів правового забезпечення (законодавча база). По-друге, на формуванні розгалуженої мережі різноманітних установ та інституцій (організаційна фінансова інфраструктура, яка включає три складові: управлінську, інституційну та обслуговуючу). По-третє, на ефективному використанні відповідного інструментарію, за допомогою якого забезпечується реалізація функцій фінансів (інструментальне наповнення). Тільки на основі такого системного підходу можливе отримання відповідних результатів та досягнення намічених цілей. Інституційна фінансова інфраструктура – це сукупність фінансових інституцій, які функціонують на фінансовому ринку та ринку фінансових послуг, виконуючи функції щодо мобілізації, переміщення та інвестування ресурсів [8].

Саме інституційна фінансова інфраструктура, що обслуговує процеси розширеного відтворення в межах сільської території, заслуговує на підвищення уваги з боку держави, яка має сприяти розробленню та активізації нових механізмів та інструментів фінансування її сталого розвитку. Існуюча сьогодні інфраструктура фінансового забезпечення повною мірою не виконує покладених на неї завдань і не задовольняє об'єкти сільської економіки фінансовими ресурсами в необхідному обсязі та на взаємовигідних умовах, тому вона підлягає негайному удосконаленню та реорганізації з метою функціонального виконання своїх безпосередніх цілей діяльності.

Метою стратегії розвитку інфраструктури фінансового забезпечення сільських територій є формування та реалізація ефективних механізмів створення системи оптимального доступу суб'єктів, що потребують фінансові ресурси до джерел їх формування, можливості їх отримання в необхідному обсязі з метою подальшого витрачання на власні потреби, а також потреби функціонування та розвитку сільської території, її основних об'єктів виробничої, соціальної та природоохоронної сфер, суб'єктів підприємництва та населення, а також регулювання їх взаємовідносин з установами фінансової інфраструктури на взаємовигідних та прийнятних умовах.

При формуванні нової функціонально спроможної інфраструктури фінансового забезпечення розвитку сільської місцевості, що складається із державних організацій та приватних інституцій, необхідно керуватися такими принципами її побудови:

- соціальності (пріоритетне вирішення проблем підвищення якості життя та врахування інтересів населення, що проживає на даних територіях);
- комплексності та збалансованості (задоволення інтересів всіх учасників схем фінансування – продавців фінансових послуг, посередницьких організацій, суб'єктів підприємництва, домогосподарств; збалансування соціально-економічних цілей і ресурсів, необхідних для їх досягнення);
- системності (врахування взаємозв'язків та взаємозалежностей всередині системи фінансового забезпечення, що формується в межах регіону та колі учасників);
- зручності у територіальному розміщенні представництв інституцій фінансової інфраструктури;

- доступності (врахування простоти проведення процесів фінансування);
- адаптивності (врахування змін системи, впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на розвиток фінансових установ та сільських територій);
- ефективності (співставлення величини витрачених фінансових ресурсів із результатами, що отримано внаслідок фінансування для всіх його учасників);
- мінімізації ризику (врахування та оцінка різноманітних ризиків проведення фінансових операцій);
- демократичності (гласність, відкритість процесів фінансування);
- професіоналізму (залучення висококваліфікованих спеціалістів та практиків).

Від дії якісної інфраструктури при дотриманні інших обов'язкових умов функціонування системи фінансового забезпечення будуть отримані такі ефекти для сільських територій:

– економічний – розвиток сільського підприємництва, здійснення розширеного відтворення, досягнення економічного зростання всіх галузей та сфер діяльності території, ефективне використання наявних виробничих потужностей, підвищення технічної оснащеності, зниження безробіття, забезпечення зайнятості сільського населення, подолання бідності;

– екологічний – випуск екологічно чистих видів продукції та дотримання екологічної безпеки, застосування сучасних безвідходних технологій, утилізація відходів, зниження матеріаломісткості продукції, збереження навколишнього середовища, підтримка природної корисності території, проведення природоохоронних заходів;

– соціальний – розвиток соціальної сфери, природний приріст та відтворення сільського населення, подолання демографічної кризи, покращення житлово-побутових умов, розвиток дорожнього господарства, інформаційно-комунікаційної структури та благоустрою.

Для задоволення інвестиційних потреб сільських товаровиробників та вирішення загострених проблем села Лупенко Ю.О. та Месель-Веселяк В.Я. пропонують надавати депресивним сільським регіонам статус територій пріоритетного розвитку, що передбачає пільги інвесторам, посилення рівня захисту їх прав, а також прав власників земельних ділянок і майнових об'єктів [3]. І хоча фінансова інфраструктура не може штучно формуватися державними органами, все ж таки за допомогою відповідних стимулів та інших засобів впливу держави в особі органів влади й управління необхідно сприяти гармонійному та багатофункціональному розвитку сільських територій через удосконалення фінансової інфраструктури їх фінансового забезпечення у комплексі з відповідними нормативно-правовими та інструментальними підсистемами. Тому ми пропонуємо для потенційних учасників фінансової інфраструктури, насамперед фінансово-кредитних установ, страхових, лізингових та факторингових компаній, недержавних пенсійних фондів, інститутів спільного інвестування, компаній з управління активами тощо розробити механізми по врахуванню та заохоченню їх діяльності за умови, що вони виступають активними учасниками системи фінансового забезпечення сільського розвитку та співпрацюють з представниками сільського бізнесу та домогосподарствами, пропорційно до їх внеску у розбудову сільських, особливо депресивних, територій. Такий законодавчо урегульований крок дозволить залучити необхідні для розвитку сільської місцевості кошти у більшому обсязі, ніж це можливо при сьогоднішніх умовах.

Програми розбудови сільської економіки можуть мати як прості, так і більш складні механізми фінансового забезпечення, які поєднують різноманітні комбінації базових схем залучення фінансових ресурсів та фінансування, різних видів співфінансування. Велика роль в інфраструктурному забезпеченні має відводитись побудові спеціалізованої системи фінансово-кредитних, страхових, лізингових, консалтингових та інших інституцій, що забезпечують безперервність їх діяльності та сприяють задоволенню потреб у фінансових ресурсах, наприклад, бізнес-центрам, або центрам міжпоселенського обслуговування, персонал яких може вчасно надати необхідну якісну консультативну інформаційну підтримку як фінансового, так і іншого характеру для тих суб'єктів, хто її потребує для розвитку як сільськогосподарських, так і несільськогосподарських видів діяльності на селі.

Розвиток та впровадження в сільську економіку сучасних форм та інструментів фінансового забезпечення, що можуть бути запропоновані різноманітними фінансовими інституціями, дозволить задовольнити інтереси як споживачів, так і продавців фінансових послуг. Основними перевагами для продавців може стати розширення ринку за рахунок нових суб'єктів підприємництва, розширення бізнесу та клієнтської бази, для жителів сільської місцевості, сільських малих та середніх підприємств – зниження відсоткових ставок по кредитах, розміру страхових платежів, різні види економії коштів, можливості отримання кваліфікованих фінансових послуг високої якості за помірну ціну, що розраховані саме на споживача-селянина.

Сучасна аграрна політика Європейського Союзу функціонує на фундаменті та в рамках регіональної політики. У цих країнах при вирішенні системних питань регіонального розвитку добре зарекомендував себе Європейський фонд регіонального розвитку. За аналогією, з 2012 р. в Україні започатковано діяльність Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР). Існуюча в Україні модель ДФРР лише частково вирішує проблему консолідації фінансових ресурсів на потреби регіонального розвитку. На практиці така консолідація відбувається тільки на рівні Державного бюджету.

ДФРР на сьогодні існує як бюджетна програма з визначеним мінімальним рівнем – 1 % загального фонду бюджету. Окрім того, існує ризик не наповнення ДФРР, оскільки визначено, що його формування залежить від надходжень від приватизації державного майна понад встановлені обсяги.

Удосконалена модель ДФРР в Україні має бути спрямована на реалізацію державно-регіонального партнерства, суб'єктами якого є, з однієї сторони держава, а з іншої – регіон у особі органів влади (муніципальної та державної), а також представники бізнес-середовища та громадянського суспільства [1].

Вченими Національного інституту стратегічних досліджень розроблено заходи щодо удосконалення державної Стратегії регіонального розвитку України до 2015 р., якими передбачено, що до науково-методичного забезпечення розробки і реалізації Стратегії доцільно залучити агентства регіонального розвитку (АРР). «Незважаючи на недостатній рівень їх активності в Україні, агентства регіонального розвитку на сьогодні виглядають як єдині суб'єкти громадянського суспільства, що здатні на місцях узгодити інтереси бізнесу, влади і громади, створити позитивний імідж регіону, сприяти інвестиційному розвитку та розвитку соціально-економічної сфери регіону» [9].

В узагальненому вигляді АРР ставлять за мету досягнути наступні цілі:

- підвищення інвестиційної конкурентоспроможності регіону, залучення інвестицій та реалізація інвестиційного потенціалу;
- полегшення адаптації господарської системи регіону до умов ринкової економіки;
- впровадження ефективних систем соціального управління та програм подолання соціальної напруженості у межах регіону;
- підтримка розвитку малого та середнього бізнесу;
- розвиток сільської місцевості та сільського господарства;
- розвиток туризму, забезпечення культурної інтеграції, реалізація екологічних проектів тощо.

Отже, і ДФРР, і АРР доцільно в рамках своєї діяльності передбачити врахування інтересів багатофункціональної розбудови сільських територій в рамках регіональної політики не лише на декларативному рівні, а й на практиці шляхом налагодження механізмів прямої участі даних інституцій у проектах розвитку сільської місцевості.

Напрямами поживлення руху фінансових потоків в межах сільських територій за участю удосконаленої інституційної фінансової інфраструктури, в площині інтересів якої поряд зі всіма іншими передбачено розвиток соціально-економічної сфери села можуть стати:

- створення спеціального банку для розвитку сільської місцевості та кредитування діяльності в її межах;
- формування в Україні спеціальних державних фондів сільського розвитку за аналогією з ЄС;
- структурна реорганізація Аграрного фонду України шляхом перетворення його на фінансову установу;
- побудова кооперативної кредитної системи, що утворюється регіональними кооперативними банками, кредитними кооперативами, кредитними спілками за участю юридичних осіб;
- активне залучення у вітчизняну інфраструктуру представництв і філій міжнародних фінансових організацій та інституцій, що можуть надавати фінансову допомогу органам місцевого самоврядування, представникам сільського бізнесу та населенню;
- пошук заінтересованими ініціативними групами потенційних інвесторів, що можуть сприяти розвитку сільських територій;
- доповнення функцій фондів цільового призначення та інших інституцій, наприклад, Аграрного фонду України, Державного фонду регіонального розвитку, Агенцій регіонального розвитку можливостями надання гарантій щодо повернення кредитів для розвитку підприємницької діяльності в межах сільських територій, розробка відповідної нормативно-правової бази щодо обов'язкової участі вищезазначених установ у соціально-економічній розбудові сільських територій.

Для активізації вирішення проблем сталого розвитку сільських територій слід утворити консолідовану систему органів та інституцій, які б у перелік своїх основних функцій внесли обов'язкову та дійову участь у процесах розбудови сільської місцевості та вирішенні фінансових та суміжних з ними проблем її розвитку. До таких інституцій можна віднести Український державний фонд підтримки фермерських господарств, Аграрний фонд України, Асоціацію Агенцій регіонального розвитку, Державний фонд регіонального розвитку, Державний фонд сприяння місцевому самоврядуванню в Україні, Всеукраїнську асоціацію сільських та селищних рад, Українську асоціацію районних та обласних рад, Фонди охорони навколишнього середовища та інші. Вищезазначені інституції мають активно співпрацювати з самостійним структурним підрозділом Міністерства аграрної політики та продовольства України – Департаментом розвитку сільських територій, якому також слід активізувати свою діяльність з метою досягнення конкретних результатів розвитку соціально-економічної сфери українського села. В систему інституційного фінансового забезпечення обов'язково повинні входити донорські організації міжнародної технічної допомоги, наприклад, Європейський фонд розвитку українського села та інші потенційні заінтересовані інституції.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи викладене, ми можемо констатувати, що для покращення дії механізму фінансового забезпечення сталого розвитку сільських територій доцільно особливу увагу приділити розбудові удосконаленої інституційної фінансової інфраструктури.

Метою стратегії розвитку інфраструктури фінансового забезпечення сільських територій є формування та реалізація ефективних механізмів створення системи оптимального доступу заінтересованих суб'єктів до джерел формування фінансових ресурсів, забезпечення ними в необхідному обсязі з метою їх подальшого витрачання на потреби функціонування та розвитку сільської території, її основних об'єктів виробничої, соціальної та природоохоронної сфер, суб'єктів підприємництва та населення, а також регулювання їх взаємовідносин з установами фінансової інфраструктури на взаємовигідних та прийнятних умовах. Від дії якісної інфраструктури фінансового забезпечення будуть отримані економічний, екологічний та соціальний ефекти для сільських територій. Для активізації вирішення проблем сталого розвитку сільських територій слід утворити консолідовану систему органів та інституцій, які б у перелік своїх основних функцій внесли обов'язкову та дійову участь у процесах розбудови сільської місцевості та вирішенні фінансових та суміжних з ними проблем її розвитку.

Бібліографічний список

1. Біла С.О. Регіони України у післякризовий період: ризики та перспективи розвитку: аналіт. доп./ С.О. Біла, О.В. Шевченко, В.І. Жук, М.О. Кушнір [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Regionu-86b19.pdf>
2. Боді Єві. Фінанси, 2007 / Є. Боді, Р. Мертон. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://knigi-uchebniki.com/finansy-uchebnik/finansyi150.html>
3. Лупенко Ю.О. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року/ Ю.О. Лупенко, В.Я. Месель-Веселяк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/>
4. Офіційний сайт Представництва та проектів Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaopt.net/cat/site/www-undp-org-ua>
5. Офіційний сайт Тернопільської обласної державної адміністрації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.te.gov.ua/>
6. Павлов О.І. Модель управління сільськими територіями України: просторовий вимір / О.І. Павлов // Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво. – 2009. – № 3. – С. 114-118.
7. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2011 рік/ Державна служба статистики України, головне управління статистики у Тернопільській області. – Тернопіль, 2012. – 468 с.
8. Федосов В.М. Теорія фінансів/ В.М.Федосов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/10000210/finansy/teoriya_finansiv_-_fedosov_vm
9. Щодо удосконалення державної стратегії регіонального розвитку України до 2015 р./ Аналітична записка. Матеріали національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/strategiya_2015-a0536.pdf

Анотація

В статті приділено увагу проблемам фінансового забезпечення сталого розвитку сільських територій на прикладі статистичних даних Тернопільської області, визначено стратегічну мету та напрямки фінансового забезпечення територіального розвитку села, доведено необхідність удосконалення інституційної інфраструктури, що виступає складовою механізму фінансового забезпечення, окреслено принципи її побудови, визначено ефекти для сільських територій від її якісного функціонування, запропоновано напрямки пожевлення руху фінансових потоків в межах сільських територій за участю удосконаленої інституційної фінансової інфраструктури, обґрунтовано створення консолідованої системи органів та інституцій, які б могли стати активними учасниками процесу розбудови сільської місцевості.

Ключові слова: сільські території, фінансове забезпечення, інституційна фінансова інфраструктура, фінансові послуги, консолідована система органів та інституцій.

Аннотация

В статье уделено внимание проблемам финансового обеспечения устойчивого развития сельских территорий на примере статистических данных Тернопольской области, определена стратегическая цель и направления финансового обеспечения территориального развития села, доказано необходимость усовершенствования институциональной инфраструктуры, которая выступает составляющей механизма финансового обеспечения, обозначены принципы ее построения, определены эффекты для сельских территорий от ее качественного функционирования, предложено направления оживления движения финансовых потоков в пределах сельских территорий с участием усовершенствованной институциональной инфраструктуры,

обосновано создание консолидированной системы органов и институций, которые могли бы стать активными участниками процесса построения сельской местности.

Ключевые слова: сельские территории, финансовое обеспечение, институциональная финансовая инфраструктура, финансовые услуги, консолидированная система органов и институций.

Annotation

The paper paid attention to the problems of financial support sustainable development of rural areas on the example of statistics Ternopol region defined strategic goals and directions of financial support for regional rural development, the necessity to improve the institutional infrastructure that serves an integral mechanism of financial support, outlines the principles of its construction, defined effects rural quality of its functioning, suggested directions revival movement of financial flows within the rural areas with improved institutional financial infrastructure, the reasons for creating a consolidated system of agencies and institutions that could become active participants in the process of development of rural areas.

Key words: rural areas, financial support, institutional financial infrastructure, financial services, and consolidated system of institutions.

УДК 338.1:332.14

*Іванова Т.Л.,
к.е.н., доц.,
Зубрикіна М.В.,
аспірант,*

Донецький державний університет управління

ЗАЙНЯТИСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. В умовах транзитивної економіки застосування трудових ресурсів стає визнаною складовою для стабілізації розвитку регіону, яка тісно пов'язана з трансформацією системи управління та підвищенням конкурентоспроможності трудових ресурсів регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення розвитку трудового потенціалу внесли наукові роботи багатьох вітчизняних учених, таких як: В. Костаків, Г. Сергєєва, І. Лукінов, С. Пирожков, О. Хомра та багатьох інших науковців. Авторами трудоворесурсного підходу були: В. Костаків, Г. Сергєєва, Л. Чиждова, вони розглядали трудовий потенціал, виходячи з трудових ресурсів, приділивши значну увагу їх якісним характеристикам. Авторами демографічного підходу є: І. Лукінов, С. Пирожков, О. Хомра, В. Піскунов, які зосереджували увагу на ролі та місці окремих поколінь у функціонуванні трудового потенціалу. Зокрема, І. Лукінов підкреслив, що дуже важливою є оцінка можливості впливу нашого суспільства на процеси відтворення та використання робочої сили з урахуванням різних стадій життєвого циклу людини, що дасть змогу порівняти та співставити ці періоди з позицій участі людини у виробництві та споживанні [4].

Різні аспекти досліджуваних питань розглянуті у працях зарубіжних учених: Г. Беккера, Б. Брєєва, Н. Вишневської, Дж. Кейнса та ін. Водночас багато питань, які стосуються змісту та значення трудового потенціалу регіону, ще недостатньо з'ясовані.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування поняття «трудова потенціал», визначення стану розвитку трудового потенціалу України в цілому та основних показників економічної активності населення Донецької області, що впливають на сталий розвиток регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трансформація економічних відносин в Україні, яка триває протягом усього часу існування незалежної української держави, привела до зниження рівня життя переважної частини населення, зменшення його платоспроможності. Нерівномірність регіонального розвитку і рівня життя населення створює передумови для соціального напруження в суспільстві, уповільнює ринкові перетворення та знижує їх ефективність.

Категорія «трудова потенціал» почала застосовуватися в економічній літературі порівняно недавно (з початку 70-х років ХХ ст.). Її виникнення і «популярність» зумовлені об'єктивними обставинами, що склалися у зв'язку з гострою потребою переведення економіки на шлях інтенсивного розвитку і якісними змінами у системі використання людської праці. Саме поняття «трудова потенціал» відображає погляди на місце і роль людини у виробництві [1, с. 168-172]. Раціональне використання трудового потенціалу стає необхідною умовою переходу економіки держави до ринкової